

УДК 378.013:069](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.4>

Наталія КОЛЯДА

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0001-7743-7831

Марина МІЩЕНКО

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0003-0739-0497

Алла ВОЙТОВСЬКА

доктор філософії з соціальної роботи, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0003-4960-6348

Бібліографічний опис статті: Коляда, Н., Міщенко, М., Войтовська, А. (2024). Музейна педагогіка в умовах закладу вищої освіти. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 25–30, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.4>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток вищої освіти потребує пошуку нових форм, методів та засобів реалізації освітнього процесу. Саме тому сьогодні все актуальнішим є інтерес до музейної діяльності як науково-освітнього осередку та залучення музеїв до процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. У контексті інтеграції освітнього процесу і музейної діяльності все більшого значення набуває питання музейної освіти як міждисциплінарного напрямку досліджень.

У статті авторами презентовано досвід співпраці Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства подвійного підпорядкування НАПН України та МОН України при Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини та музеєм Василя Сухомлинського у Павлівській школі та школою-музеєм Анатолія Захаренка у селі Сахнівці. Зазначено про роль такої взаємодії у становленні особистості майбутніх педагогів, психологів та соціальних працівників. Описано спільні заходи, що сприяють розвитку педагогічної спадщини та популяризації серед здобувачів вищої освіти.

Авторами описано історію музеїв та чисельність їхніх експозицій.

Представлено форми роботи, які вже є традиційними і які сприяють вивченню доробків видатних вітчизняних педагогів, серед яких Всеукраїнський науково-практичний семінар «Гуманна педагогіка у процесі особистісного розвитку дитини» («Лицар гуманної педагогіки – Олександр Антонович Захаренко»), Регіональний науково-практичний семінар «Гуманна педагогіка у процесі особистісного розвитку дитини» («Педагогічна поема Олександра Антоновича Захаренка») та фестиваль «Інсценізації казок В.О. Сухомлинського».

Ключові слова: музей, педагогіка, музейна педагогіка, науково-дослідний центр, здобувачі вищої освіти, педагогічна спадщина, освітня діяльність.

Nataliia KOLIADA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0001-7743-7831

Maryna MISHCHENKO

PhD in Psychology, Associate Professor at the Department of Psychology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0003-0739-0497

Alla VOITOVSKA

PhD, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0003-4960-6348

To cite this article: Koliada, N., Mishchenko, M., Voitovska, A. (2024). Muzeina pedahohika v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Museum pedagogy in a higher education institution]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 25–30, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.4>

MUSEUM PEDAGOGY IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The rapid development of higher education requires the search for new forms, methods and means of implementing the educational process. That is why interest in museum activities as a scientific and educational center and the involvement of museums in the process of professional training of future specialists is becoming increasingly relevant today. In the context of the integration of the educational process and museum activities, the issue of museum education as an interdisciplinary area of research is becoming increasingly important.

In the article, the authors present the experience of cooperation between the Research Center for Pedagogical Local History of the dual subordination of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine at Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University and the Vasyl Sukhomlynskyi Museum in Pavlyshche School and the Anatolii Zakharenko School-Museum in Sakhnivtsi village. The role of such interaction in the formation of the personality of future teachers, psychologists, and social workers is emphasized. Joint activities that promote the development of pedagogical heritage and popularization among higher education students are described.

The authors describe the history of museums and the number of their expositions.

The forms of work that have already become traditional and contribute to the study of the works of prominent Ukrainian teachers are presented, including the All-Ukrainian scientific and practical seminar «Human Pedagogy in the Process of Personal Development of a Child» («Knight of Humane Pedagogy – Oleksandr Antonovych Zakharenko»), the Regional Scientific and Practical Seminar «Human Pedagogy in the Process of Personal Development of a Child» («Pedagogical Poem of Oleksandr Antonovych Zakharenko»), and the festival «Staging of Fairy Tales by V.O. Sukhomlynskyi».

Key words: museum, pedagogy, museum pedagogy, research center, higher education students, pedagogical heritage, educational activities.

Актуальність проблеми. Музеї є невичерпним джерелом інформації, яка передається з покоління в покоління. У сфері освіти це можливість ознайомитися з професійною діяльністю видатних письменників, педагогів, вчених, громадських діячів тощо, а також з їхніми доробками. Співпраця закладів вищої освіти та музеями є невід’ємною частиною освітнього процесу, оскільки це і соціокультурний розвиток здобувачів вищої освіти, а також професійне зростання майбутніх фахівців. Особливо це стосується педагогічних університетів, у яких навчаються майбутні педагоги, психологи, соціальні працівники тощо.

Сьогодні науково-педагогічні працівники послуговуються працями багатьох сучасників, однак фундаментальними залишаються праці вітчизняних класиків, таких як О. Захаренко та В. Сухомлинський. Ці вітчизняні класики спрямовували свою діяльність на розвиток толерантної особистості, готової до партнерства, а також сприяли розвитку творчих та інтелектуальних здібностей.

Вивчення їхнього життєвого шляху та їхніх праць передбачено як і певними освітніми компонентами, індивідуальними завданнями, так і під час поза аудиторною роботою.

Не менш важливим сьогодні є використання різних засобів та методів під час освітнього процесу. Використання засобів музейної педагогіки є міждисциплінарним «містком» у сучасній освіті. Це дозволяє не лише поєднувати традиційні методи і новітні, але й сприяє різносторонньому професійному зростанню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність О. Захаренка та В. Сухомлинського і досі вивчають сучасники, серед яких Т. Кочубей, О. Кравченко, О. Міхно, Д. Пашенко, Л. Ткачук, О. Сухомлинська та інші. Роль цих видатних педагогів у сучасній освіті вивчають Л. Березівська, В. Радул та інші.

Проблеми впровадження засобів музейної педагогіки у діяльність закладів вищої освіти вивчають О. Караманов, Ю. Ключко, Р. Маньковська, О. Міхно, Ю. Омельченко, В. Федяєва, Н. Філіпчук та ін.

Мета статті – розкрити роль шкільних музеїв у науково-освітньому просторі закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання досвіду та напрацювань видатних педагогів у освітній діяльності має чимало різних причин – розвиток української освіти, різносторонній розвиток особистості здобувачів освіти, національно-патріотичне виховання, формування національної пам'яті. Окрім цього відвідування музеїв сприяє опануванню майбутніми педагогами, психологами та соціальними працівниками компетентностями щодо організації екскурсій під час надання послуг з інклюзивно-реабілітаційного туризму.

Відтак, з досвіду Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства подвійного підпорядкування НАПН України та МОН України при Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини та двома знаковими музеями – музеєм Василя Сухомлинського у Павлиській школі та школою-музеєм Анатолія Захаренка у селі Сахнівці. Така взаємодія спрямована не лише на збереження, вивчення та популяризацію педагогічної спадщини видатних українських педагогів, але й на професійну підготовку фахівців.

Музей Василя Сухомлинського знаходиться у Павлиському ліцеї імені В.О. Сухомлинського Онуфріївської селищної ради Кіровоградської області (с. Павлиш Олександрійського району Кіровоградської області) (Музей В.О. Сухомлинського).

Представниками факультету, зокрема керівником центру Н.М. Колядою, було здійснено науково-пізнавальну експедицію до музею (Науково-пізнавальна експедиція викладачів факультету до Навчально-виховного комплексу «Павлиська загальноосвітня школа I–III ступенів – ліцей імені В.О. Сухомлинського»).

Музей Василя Сухомлинського був створений відразу після смерті педагога. Спочатку це був меморіальний куточок, а згодом завдяки колективу Павлиського ліцею, педагогічній громадськості та іншим зацікавленим громадян був створений музей. Офіційно музей було відкрито 19 лютого 1975 року (Музей В.О. Сухомлинського).

Особливістю музею є те, що він заходиться у головному приміщенні школи, яку 22 роки очолював Василь Олександрович. Також відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 4.09.1970 р. Павлиській школі присвоєно ім'я Василя Сухомлинського (Музей В.О. Сухомлинського).

Рис. 1. Павлиський ліцей імені В.О. Сухомлинського Онуфріївської селищної ради Кіровоградської області

Експозиційна площа музею 230 м², педагогічно-меморіальний фонд становить 22 350 одиниць зберігання (Музей В.О. Сухомлинського).

Педагогічний фонд включає три експозиційні зали, у яких експонати розміщені у хронологічному порядку:

– «дитячі, юнацькі роки В.О. Сухомлинського, становлення його як педагога, керівника, науковця (1918–1960 рр.);

– творці історії Павлівської середньої школи (В.О. Сухомлинський і колектив однодумців);

– гуманізм – головний світоглядний принцип педагогічної творчості В.О. Сухомлинського (1960–1970 рр.);

– розділ «Учитель, дружина, мати», присвячений Г.І. Сухомлинській (Музей В.О. Сухомлинського).

Меморіальна частина музею включає квартиру, у якій жила сім'я Василя Сухомлинського. Сюди входить сімейна бібліотека, кабінет педагога, шкільна садиба, що була сформована за задумом та безпосередньою участю Василя Олександровича (Музей В.О. Сухомлинського).

Такі науково-пізнавальні експедиції сприяють розвитку науково-педагогічної та освітньої діяльності науково-педагогічними працівниками, студентами, аспірантами тощо. Це дозволяє вивчати наукові проблеми у соціальній сфері, психології та педагогіці. А також запроваджувати певні заходи щодо популяри-

зації педагогічної спадщини у закладах вищої освіти.

Відтак, Науково-дослідним центром педагогічного краєзнавства започатковано фестиваль «Інсценізації казок В.О. Сухомлинського», що відбувався в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Таких фестивалі було проведено три, участь у яких взяли студенти факультету соціальної та психологічної освіти та учні шкіл м. Умань (Про Центр: історія і сучасність).

Окрім цього, представники Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства вивчають педагогів Черкащини. Серед видатних діячів вивчається діяльність та життєвий шлях Олександра Антоновича Захаренка.

Експерсії до визначних місць є невід'ємною частиною життя факультету соціальної та психологічної освіти, тим більше з метою вивчення історії, культури, традицій Черкащини та її видатних діячів.

Відтак, не менш важливим є експерсії до Авторського Олександра Антоновича Захаренка ліцею у с. Сахнівці Корсунь-Шевченківського району Черкаської області (Авторський Олександра Антоновича Захаренка ліцей).

Олександр Захаренко відомий своєю новаторською діяльністю в галузі сільської школи, залишив багату педагогічну спадщину, яка і досі є актуальною.

Рис. 2. Авторський Олександра Антоновича Захаренка ліцей (с. Сахнівці, Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область)

Девізом Сахнівської школи стали слова О.А. Захаренка: «Поспішаймо робити добро. Духовне добро. Воно стократ цінніше від матеріального» (Авторський Олександра Антоновича Захаренка ліцей).

На базі школи функціонує шкільний музей, який розповідає історію с. Сахнівка. Музей включає 5 експозиційних зал, кінолекційну залу, кімнати для гурткової роботи, планетарій і обсерваторію. Постановою Колегії Міністерства культури УРСР музею за плідну роботу з виховання підростаючого покоління присвоєно почесне звання Народного (Авторський Олександра Антоновича Захаренка ліцей).

Окрім вивчення діяльності видатного педагога, науково-педагогічні працівники факультету соціальної та психологічної освіти активно популяризують діяльність О. Захаренка серед здобувачів вищої освіти.

Відтак, у 2017 році разом з Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В.О. Сухомлинського НАПН України, кафедрою педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Авторською О.А. Захаренка середньою загальноосвітньою школою с. Сахнівка Корсунь-Шевченківської районної ради Черкаської області та Уманським навчально-виховним комплексом «Загальноосвітня школа І–ІІ ступенів №6 – дошкільний навчальний заклад» було проведено Всеукраїнський науково-практичний семінар «Гуманна педагогіка у процесі особистісного розвитку дитини» («Лицар гуманної педагогіки – Олександр Антонович Захаренко»), присвячений 80-й річниці від дня народження педагога («ЛИЦАР ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ – ОЛЕКСАНДР АНТОНОВИЧ ЗАХАРЕНКО»).

У 2022 році з нагоди відзначення Дня пам'яті та 85-ї річниці від дня народження великого українського педагога, заслуженого і народного учителя, академіка Академії педагогічних наук України Олександра Антоновича Захаренка відбувся Регіональний науково-практичний семінар «Гуманна педагогіка у процесі особистісного розвитку дитини» («Педагогічна поема Олександра Антоновича Захаренка») («ПЕДАГОГІЧНА ПОЕМА ОЛЕКСАНДРА АНТОНОВИЧА ЗАХАРЕНКА»).

Такий підхід розширює не тільки світобачення здобувачів, але й сприяє їх професійному розвитку та опануванню методів роботи видатних вітчизняних педагогів. Майбутні соціальні працівники, педагоги та психологи знайомляться із засобами музейної педагогіки та вчать їх використовувати у своїй професійній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Співпраця Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства НАПН України та МОН України з музеєм В. Сухомлинського та школою-музеєм А. Захаренка є прикладом успішної інтеграції наукових досягнень у практику освіти і навпаки. Ця співпраця є важливим кроком у збереженні та розвитку української педагогічної традиції, яка продовжує впливати на сучасну систему освіти та формування молодого покоління.

Перспективами є розширення співпраці, зокрема через розвиток нових спільних проєктів, спрямованих на популяризацію педагогічної спадщини, як в Україні, так і за її межами. Інтерактивні методи навчання, що базуються на ідеях Сухомлинського та Захаренка, будуть продовжувати інтегруватися в освітні програми з метою підвищення якості навчання та виховання нових поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авторський Олександра Антоновича Захаренка ліцей. URL: <https://sahnivka.school.org.ua/> (дата звернення: 05.09.2024).
2. Захаренко Олександр Антонович. *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/захаренко-олександр-антонович/> (дата звернення: 05.09.2024).
3. «Лицар гуманної педагогіки – Олександр Антонович Захаренко». *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/лицар-гуманної-педагогіки-олексан/> (дата звернення: 05.09.2024).
4. Музей В. О. Сухомлинського. *School*. URL: <https://plvos.pp.ua/музей-в-о-сухомлинського/> (дата звернення: 05.09.2024).
5. Науково-пізнавальна експедиція викладачів факультету до Навчально-виховного комплексу «Павлівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів – ліцей імені В. О. Сухомлинського». *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/науково-пізнавальна-експедиція-викл/> (дата звернення: 05.09.2024).

6. Павлиський ліцей імені В. О. Сухомлинського Онуфріївської селищної ради Кіровоградської області. URL: <https://plvos.pp.ua/> (дата звернення: 05.09.2024).

7. «Педагогічна поема Олександра Антоновича Захаренка». *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/педагогічна-поема-олександра-антон/> (дата звернення: 05.09.2024).

8. Про Центр: історія і сучасність. *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/наука/науково-дослідний-центр-педагогічно/english-мета-та-завдання-центру/> (дата звернення: 05.09.2024).

REFERENCES:

1. Avtorskyi Oleksandra Antonovycha Zakharenka litsei (2024). [Oleksander Antonovych Zakharenko Author's Lyceum]. Retrieved from: <https://sahnivka.school.org.ua/> [in Ukrainian].

2. Zakharenko Oleksandr Antonovych. *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity* (2024). [Zakharenko Oleksandr Antonovych. *Department of Social and Psychological Education*]. Retrieved from: <https://fspu.udpu.edu.ua/zakharenko-oleksandr-antonovych/> [in Ukrainian].

3. «Lytsar humannoi pedahohiky – Oleksandr Antonovych Zakharenko». *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity* (2024). [Knight of humane pedagogy – Oleksandr Antonovych Zakharenko. *Department of Social and Psychological Education*]. Retrieved from: <https://fspu.udpu.edu.ua/lytsar-humannoi-pedahohiky-oleksan/> [in Ukrainian].

4. Muzei V. O. Sukhomlynskoho. *School* (2024). [V. O. Sukhomlynskoho museum. *School*] Retrieved from: <https://plvos.pp.ua/muzei-v-o-sukhomlynskoho/> [in Ukrainian].

5. Naukovo-piznavalna ekspedytsiia vykladachiv fakultetu do Navchalno-vykhovnoho kompleksu «Pavlyska zahalnoosvitnia shkola I–III stupeniv – litsei imeni V.O.Sukhomlynskoho». *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity* (2024). [Scientific and educational expedition of faculty members to the educational complex «Pavlysh V.O. Sukhomlynsky secondary school of I–III degrees – lyceum». *Department of Social and Psychological Education*]. Retrieved from: <https://fspu.udpu.edu.ua/naukovo-piznavalna-ekspedytsiia-vykl/> [in Ukrainian].

6. Pavlyskyi litsei imeni V.O.Sukhomlynskoho Onufriivskoi selyshchnoi rady Kirovohradskoi oblasti (2024). [Pavlysh V.O. Sukhomlynsky secondary school of I–III degrees – lyceum]. Retrieved from: <https://plvos.pp.ua/> [in Ukrainian].

7. «Pedahohichna poema Oleksandra Antonovycha Zakharenka». *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity* (2024). [A pedagogical poem by Oleksandra Antonovycha Zakharenka. *Department of Social and Psychological Education*]. Retrieved from: <https://fspu.udpu.edu.ua/pedahohichna-poema-oleksandra-anton/> [in Ukrainian].

8. Pro Tsentr: istoriia i suchasnist. *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity* (2024). [About the Center: history and modernity. *Department of Social and Psychological Education*]. Retrieved from: <https://fspu.udpu.edu.ua/nauka/naukovo-doslidnyi-tsentr-pedahohichno/english-meta-та-zavdannia-tsentru/> [in Ukrainian].